

Hampa i ekologisk odling

Råd i praktiken

Hampa i ekologisk odling

Hampa är en gammal kulturväxt som blev förbjuden att odla 1965 beroende på dess innehåll av narkotiska substanser. Under 2003 blev det åter lagligt att odla hampa i landet. Inom EU finns det två olika stödsystem för odling av hampa, dels gårdsstöd enligt rådets förordning (EG) nr 1782/2003, dels för odling som industri- och energigröda på uttagen areal enligt kommissionens förordning (EG) nr 1973/2004. Sverige har gjort undantag från stödsystemet vilket innebär att odling endast är godkänd för fiberändamål.

Inga beslut om godkännande av energihampa finns ännu, april 2006. Det är därför inte tillåtet att odla hampa för energiproduktion inom gårdsstödet. Du kan inte heller söka det särskilda stödet för energigrödor på icke uttagen areal om du odlar hampa för energiändamål eller odla hampa för energiändamål på uttagen areal. Endast hampa som odlas för fiberproduktion kan ge gårdsstöd. Om du söker gårdsstöd utan att uppfylla villkoren t.ex. saknar kontrakt med godkänd fiberberedare kommer gårdsstödet att påverkas, eftersom den mark du odlar hampa på inte kommer att godkännas utan betraktas som arealfel. Hur stort avdraget blir beror på hur stor del av din gårdsstödsansökan som är hampaareal. Över 3 % eller två hektars avvikelser leder till sanktion.

Regler för odling av hampa i Sverige 2006

- All odling av hampa ska alltid uppges i SAM-blanketten.
- Endast hampa för fiberproduktion är godkänd för gårdsstödet.
- För godkänd odling i gårdsstödet krävs ett köpkontrakt som ska vara upprättat med uppköpare och godkänd beredare. Detta

avtal ska sedan skickas till Jordbruksverket tillsammans med SAM-ansökan.

Kontraktet ska innehålla:

- Namn och adress till både brukare och beredare.
 - Datum för upprättande av kontrakt
 - Beredarens godkännandenummer som tilldelas av Jordbruksverket.
 - Brukarens person- eller organisationsnummer
 - Skiftesbeteckning enligt SAM-blanketten
 - Areal i hektar med två decimaler.
- Endast godkända sorter får odlas. Följande sorter är godkända för odling under 2006: Beniko, Bialobrzieskie, Cannacomp, Carmagnola, Chamaeleon, CS, Delta 405, Delta-Llosa, Dioica 88, Espilon 68, Fasamo, Fedora 17, Felina 32, Felina 34, Ferimon, Fibranova, Fibriko TC, Fibrimon 24, Finola, Futura 75, Juso 14, Kompolti hibrid TC, Kompolti, Lipko, Red Petiole, Santhica 23, Santhica 27, Tiborszallasi, UNIKO-B, Uso-31.
- Dessa sorter är tillåtna att odla därför att de innehåller en låg halt av tetrahydrocannabinol (THC). Den högsta tillåtna halten THC är 0,2 %.
- Endast certifierat utsäde får användas. Detta innebär att du inte kan ta utsäde från egen skörd. Utsädesetiketten ska vara inskickad till länsstyrelsen senast den 30 juni.
 - Hampan ska sås i renbestånd.
 - Hampan får inte sköras förrän efter avslutad fröbildning eller tio dagar efter blomningens slut.
 - Odling av fröhampa till foder eller livsmedel är godkänd även för miljöstöd. Odlaren måste då kunna uppge köpare eller verifiera den egna foderförbrukningen.

Hampa (*Cannabis sativa L.*) är en ettårig ört som tillhör nässelväxternas ordning (Urticales) och familjen Cannabaceae dvs. samma familj som humle. Industrihampa är en förädlad hampa-art med mycket lågt innehåll av narkotiska substanser, till skillnad från den indiska hampan vars innehåll av narkotiska ämnen är högt (*Cannabis indica*). I vårt nord-

liga klimat kan den bli 1,5–4 meter hög och stjälktjockleken kan vara 0,5–6 cm beroende på beståndstäthet. Hampan är naturligt skildkönad vilket innebär att hanplantorna dör och vissnar efter blomning medan honplantorna utvecklas och bildar frö. De nya sorterna har framförädlats till att vara samkönade, vilket innebär att han- och honblommor sitter på

samma planta. Genom detta har man uppnått en jämnare avmognad hos plantorna vilket i sin tur ger en jämnare fiberkvalitet.

Två typer av hampa, oljehampa och fiberhampa

Oljehampa är främst avsedd för fröproduktion. Oljehalten är hög och fröna innehåller högvärdig olja. Halten av omättade fettsyror är betydligt högre än i linolja. Hampaoljan innehåller 55–60 % linolsyra (omega 6) och 20–25 % linolensyra (omega 3). Vid kallpressning utvinns ca 20 % olja och den resterande frökakan är ett värdefullt fodermedel. Hampan kan jämföras med raps som proteinfodermedel. Oljehampa har också en ganska stor fiberandel, plantorna blir 1,5–2 meter höga och har skilda han- och honblommor. Sorten Finola är den sort som odlats mest. Den blommar tidigt och ger mogna frön på omkring 100 dagar. Fröavkastningen ligger på 1–3 ton/ha. Fröskörden måste lagras torrt eftersom fukt minskar grobarheten och kan få oljan i fröna att härskna.

Fiberhampa sätter få frön och plantorna kan bli över 3 meter höga. Denna typ av hampa är tvåkönad och används främst till att framställa kvalitetspapper t.ex. vid sedeltillverkning eller som cigarettpapper. Papperet har unika egenskaper genom att det inte bleks och kan göras mycket tunt och starkt. Andra användningsområden är isoleringsmaterial, spånskivor och som armering i cement. Det är fiberhampa som har den högsta biomasseskörden och är den som avses vid odling av biobränsle. Hampan kan ge så hög avkastning som upp mot 20 ton ts/ha, men sätter däremot få frön.

Odling

Hampa är frosttålig och klarar minusgrader ner till -10 °C. Värmebehovet för fröomognad är däremot stort.

Bästa jordarna för odling av hampa är väl-dränerade och genomsläppliga mullrika jordar med lerinslag.

Sådd

Sådden bör ske på våren när jorden blivit tillräckligt varm dvs. 8–10 °C. Lämplig utsädesmängd är ca 30 kg/ha och lämpligt såddjup är

ca 2–3 cm. Vältning kan utföras vid behov. Hampan bör sås med normalt radavstånd. Sådd med 25 cm radavstånd ger något grövre och tjockare stjälkar. Med ökad planttäthet får man däremot en högre mängd andel fibrer samtidigt som fiberkvaliteten förbättras. Vid sådd av hampa för fröproduktion kan utsädesmängden sänkas till ca 25 kg/ha. I nuläget är utsädespriset så högt som 60 kr per kg.

Gödsling

Hampa har stort kvävebehov i början på odlings säsongen. Det rekommenderas en bra förfrukt som har god kväveleverans t.ex. trindsäd och baljväxtvall. En stallgödselgiva på våren innan sådd kan ha en avgörande effekt för hampans utveckling under odlings säsongen. Stallgödselgivans storlek bör anpassas efter jordart och förfrukt. En lämplig giva kan vara 30–40 ton nötflytgödsel per hektar. Hushållningsällskapet i Värmland har gjort en skördeuppskattning i två hampaodlingar under 2004 (redovisas i JTI rapport nr 341). Den ena odlingen var ekologisk och sorten som odlades var Fedora 17. Denna odling hade gröngödslingsvall som förfrukt och låg på mulljord. Fältet hade gödslats med 3 ton Biofer 7-9-0 per hektar, vilket motsvarar 210 kg kväve per ha. De klippta provytornas biomassa motsvarade 15,4 respektive 14,1 ton/ts/ha. I den konventionella odlingen av sorten Futura, som gödslats med 200 kg kväve per ha, var motsvarande biomassaskörd 17,8 ton ts/ha.

Får hampa en god start är den en mycket bra ogrässanerare i växtföljden. Hampans förfruktsvärde kan anses bra då efterföljande grödor drar nytta av både lucker och ogräsfri jord. Lämpliga grödor att odla efter hampa kan vara spannmål, potatis och grönsaker.

Skadegörare

I odlingar från 2005 kunde både bomullsmögel och gråmögel noteras. Detta tyder på att man bör vara mycket försiktig med att introducera hampa i växtföljder där oljeväxter ingår.

Ett mycket stort bekymmer vid odling av fröhampa är fågelskador. Det är ju som bekant ett begärligt fågelfrö. Fåglar, ofta sparvar, uppträder i stora flockar då fröet börjar bildas och fram till mognad.

Skörd

Eftersträvar man långa fibrer skärs hampan av invid marken och läggs därefter i strängar för torkning och viss rötning. Därefter tas materialet in och lagras torrt under tak. En metod som är vanlig i Tyskland är användning av storbalspress för pressning av fyrkantsbalar. Dessa är både lätta att transportera och lagra. En metod är också att låta fiberhampan stå kvar över vintern i fält. En naturlig frystorkning och rötning sker då och materialet kan sedan lättare skördas under eftervintern med låg vattenhalt och lättare separerbara fibrer. Vid odling av fröhampa kan fröna tröskas på hösten. Tröskning utförd med reparbord har gett gott resultat. Kvarvarande stjälkar kan stå över vintern för att sedan skördas med t.ex. slätterbalk.

Referenser

Svennerstedt, B. 2004. Fakta Jordbruk nr 7

Jordbruksverkets seminarium, Sept. 2005. Ekologisk odling av hampa. Rolf Olofsson och Kjell Martinsson, SLU, Umeå

Text: Katarina Holstmark, Jordbruksverket, Skara
Omslagsfoto: Mikael Fasth, Länsstyrelsen, Linköping

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036–15 50 00 vx
E-post: jordbruksverket@sjv.se
Webbplats: www.sjv.se